

CRISTELLA-WEEKEND MEI 2007

Bernhard de Vries¹ & Hermien Wassink²

¹ Roerdomplaan 222, 7905 EL Hoogeveen

² Wiersseweg 22, 7261 AB Ruurlo

de Vries, B. & Wassink, H. 2007. The Aphyllophorales weekend of May 2007. *Coolia* 50(4): 187–191.

The Aphyllophorales working group “Cristella” met over the weekend of 4–6 May 2007 near Winterswijk. We report on some of the interesting species found there and compare some records in the last plot with observations on Juniper and Yew made in 1979 and 1988.

Het was al enige tijd zomers en het leek alsof het nooit meer anders zou worden. Toen we aankamen, op 4 mei, en moesten kiezen waar we onze maaltijden zouden nuttigen werd het al heel gauw buiten onder de parasol. Dankzij het mooie weer hebben we deze keus later niet betreurd. Op deze manier hielden we werkruimte genoeg over in ons gasthuis “De Rekelershof” aan de Vosseveldseweg 17, 7107 AD te Winterswijk – Kotten. U merkt al: we moeten zuinig zijn op het adres, niet vergeten. Alles was er zo goed ingericht en schoon dat het verblijf daar voor herhaling vatbaar is. We sliepen in tweepersoonskamers of in kleine zaaltjes. Er was een nette keuken beschikbaar en dankzij het mooie weer hadden we plenty werkruimte. De omgeving is rijk aan leuke bosjes die eventueel lopend of op de fiets kunnen worden bereikt.

Onze vrijdagmiddagexcursie ging naar twee bosjes dichtbij in de buurtschap Kotten en een paar enthousiastelingen besloten die dag in nog een derde te kijken.

Op zaterdag gingen we per fiets naar het walhalla voor vegetatiekundigen: Bekendelle waar de “bek” zover was opgedroogd dat we er helemaal doorheen konden. Op verzoek hebben we nog gezocht naar *Taxus*bomen. In 1988 waren hierop namelijk leuke korstjes gevonden. Het resultaat van deze survivaltocht was slechts één oude *Taxus* zonder het zo begeerde dode hout. Daarna was Vragenderveen aan de beurt en daarna verkozen de topfitten nog een tochtje naar Wooldseveen; terwijl de rest min of meer uitgeput de gehuurde fietsen weer inleverde.

Op zondag ten slotte kwam Willinks Weust aan de beurt, waar we ons de hele morgen in het fraaie parklandschap hebben vermaakt.

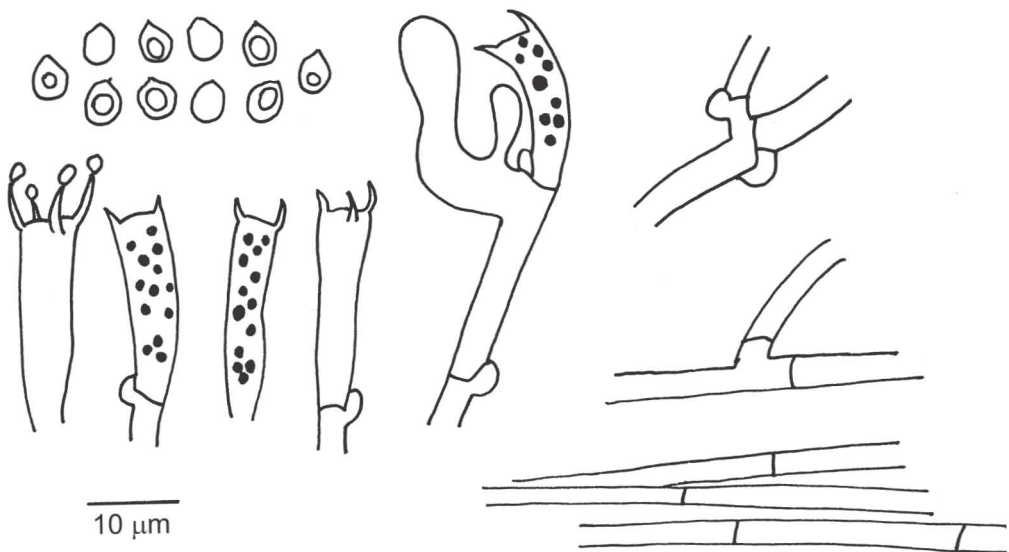
Beken en bosjes

Zodra de werkzaal is ingericht en de weekendtas onder een bed geslingerd begint het tijdelijk-thuis gevoel en wil je naar buiten. Dicht bij ons logeeradres stonden bosjes-naast-de beek op de kaart en die combinatie lijkt veelbelovend, te meer daar het dezelfde beek (de Bovenslinge) betrof als die van Bekendelle (de Slinge). Bovendien hadden we ze al gezien vanaf de weg N319; dus een gemakkelijk doelwit. Het eerste beekbos was landschappelijk al zeer fraai. De stroom meanderde onder de hangende bomen door en de zon speelde in het water. Dood hout was er ook genoeg; alleen waren we al spoedig door het terrein heen. De teller bleef staan op 39 soorten, ondanks de pogingen om met behulp van *Asco*’s en *Myxo*’s het aantal wat op te schroeven.

Iets dichters bij huis waren nog andere bosrestanten waar we, heel verrassend, nog een Grote aardster (*Geastrum pectinatum*) vonden. Overigens was het een beetje armoe troef met 10 soorten.

Een bijzondere vondst aan de beek

De eerste Nederlandse vondst van *Cristinia rhenana* Grosse-Brauckm. was in 2002 in een rommelbosje bij de Slinge in Borculo. Bij toeval werd toen de vluchtige violetkleuring vastgesteld hetgeen een zeer constant en kenmerkend detail van deze vrij zeldzame paddenstoel blijkt te zijn. De determinatie werd bevestigd door Dr. Grosse-Brauckmann, de auteur van deze soort. Ook de (2e?) vondst tijdens dit weekend werd gedaan in de beekberm van de Bovenslinge, op een dode loofhouttak met een doorsnee van ca. 15 cm (Plaat 5). Het korstje is in verse toestand crèmekleurig en krijgt na droging een opvallend licht zalmroze kleur. Het dunne vruchtlichaam zit losjes op het substraat, het hymenium is spinnenwebachtig met een vezelige gemakkelijk te verwijderen rand. Een druppel KOH op het (liefst verse) vruchtlichaam vertoont onmiddellijk een violetverkleuring die zeer snel weer verdwenen is en vaak een gele vlek achterlaat (zie foto; de inzet is van een opname direct na de druppel KOH). Microscopisch is er ook het een en ander te zien (figuur 1). Opvallend zijn de siderofiele korrels in de onrijpe basidiën, het kenmerk waaraan dit geslacht zijn Nederlandse naam (Krentebrijkorstje) te danken heeft. In katoenblauw zijn deze korrels goed zichtbaar. De basidiën meten $22\text{--}28 \times 5\text{--}7\text{ }\mu\text{m}$. De cyanofiele sporen zijn dikwandig, vaak enigszins hoekig, meestal met één grote oliedruppel en ze meten $(4)4,5\text{--}6(6,5)\text{ }\mu\text{m}$. Basidiën en hyfen met gespen, hyfen $3,5\text{--}5\text{ }\mu\text{m}$. Subiculumhyfen $4\text{--}7(8)\text{ }\mu\text{m}$, af en toe zonder gespen, wat binnen het geslacht *Cristinia* kenmerkend is voor deze soort.

Figuur 1. *Cristinia rhenana*. Sporen, basidiën met siderofiele korrels, en hyfen met of zonder gespen. Tekening: Hermien Wassink.

Bekendelle en ander nats

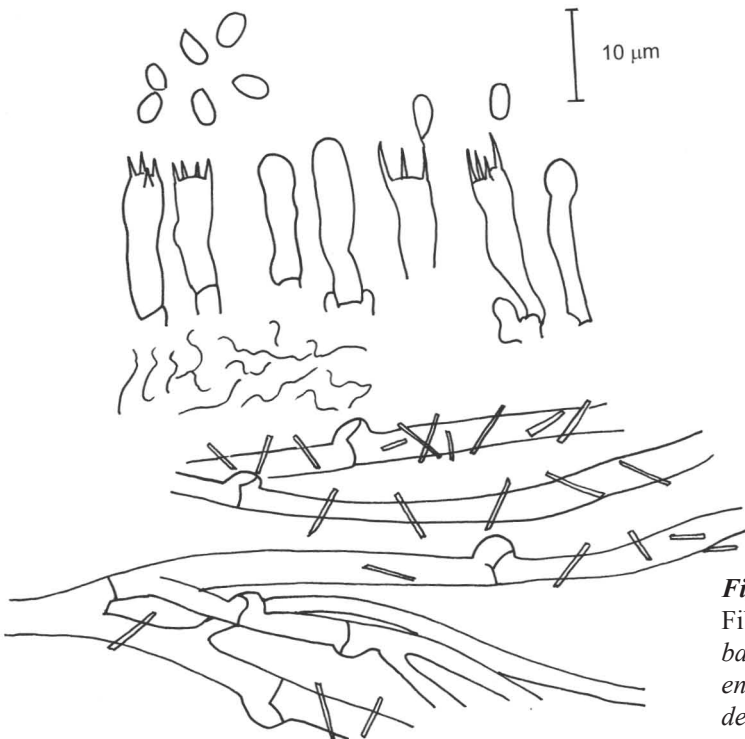
Ons bezoek aan Bekendelle was min of meer bedoeld als “snoepje van de week”, maar de droogte had ook hier toegeslagen. Het vreemde is dat als je gaat zoeken op de dan nog enigszins natte plekken je nauwelijks iets vindt terwijl hogerop nog wel, zij het verdroogde, fungi aanwezig zijn.

Het bosje bestaat eigenlijk uit delen die een verschillende herkomst hebben. Rond de dan iets gekanaliseerde beek is op de oude kaart van 1850 nog open terrein met vrijstaande bomen. Zoals toen gebruikelijk zal er in droge zomers wel vee gelopen hebben.

Het aantal Agaricales was in dit terrein het hoogst: zeven soorten met o.a. de fraaie Tijgertaaiplaat (*Lentinus tigrinus*) en de kleine beauty Oranje dwergmycena (*Mycena acicula*). Het aantal Aphyllophorales lag met 36 soorten hoger. Veel daarvan waren algemene soorten. De Rondsporige stinkkorstzwam (*Scytinostroma hemidichophyticum*) was reeds in het veld herkenbaar. Bij de ascomyceten waren een paar bijzonderheden: de Rietgrasmollisia (*Mollisia phalaridis*), het Zwart pokzwammetje (*Nitschkia grevillei*) en het Ankerwasbekertje (*Orbilina inflatula*). De *Nitschkia* werd gevonden door Nel Bulthuis. Het is een zwart dingetje dat lijkt op een *Nectria* die bij opdrogen de vorm van een bekertje krijgt.

Het gebeurt niet zelden dat een excursielijst, tot misnoegen van de “tikker”, op een veel te laat tijdstip nog wordt aangevuld. Deze keer was de eerste auteur daaraan schuldig. Soms heb je dat; dat je tegen een lastig ding aanhikt en het maar voor je uit schuift. Het betrof een vliezig wit dingetje. Het lijkt op een *Athelia*, die los op het substraat zit, maar een beetje dikker. Onder het vruchtlichaam zitten kleine rhizomorfen die zichtbaar zijn door de droogtebarsten.

De rand is onopvallend, een beetje dunner en spinwebachtig. De spoortjes zijn klein: $3,5\text{--}4,5 \times 2\text{--}2,5 \mu\text{m}$. Zijdelings gezien zijn ze aan de buikzijde vlak of iets ingedeukt. De basidiën zitten in bundels en zijn $12\text{--}18 \times 4 \mu\text{m}$. Het subhymenium laat zich niet tekenen, zo onduidelijk zijn de hyfen dooreengeweven. Daaronder zitten prachtige duidelijke hyfen met gespen en korte naaldvormige kristalletjes. Ze zijn $2\text{--}4 \mu\text{m}$ breed. (Fig. 2). We kwamen uit op *Fibulomyces mutabilis* (Vergelende vlies-

Figuur 2.

Fibulomyces mutabilis. Sporen, basidiën, hyfen met kristallen en gespen. Tekening: Bernhard de Vries.

zwam); een soort die slechts af en toe op naaldhout te vinden is. De score voor Bekendelle kwam hiermee op 63 soorten uit.

De tocht naar Vragenderveen gaf ons geen mycologische stimulansen. Was het daarom dat we in dit bos om het veen niet meer vonden dan 26 soorten? De topervaring was een natte plek met Waterviolieren. Mycologisch waren Vlokkig veenmosklokje (*Galerina paludosa*) en Veenmosgrauwkop (*Tephrocye palustris*) wel aardig. De korstjes veroorzaakten geen verrukte uitroepen.

Taxus

Het laatste terrein, Willinks Weust op zondagmorgen, gaf ons genoeg dood hout voor vele kruiwagens vol korstjes. De inheemse naaldbomen Jeneverbes en Taxus kwamen ruimschoots aan bod. De in Bekendelle lang vergeefs gezochte Jeneverbeskorstzwam (*Amylostereum laevigatum*; Plaat 7) vonden we hier op de zelfde plek als op 22 november 1988 op Taxus. Was het voorheen een klein plekje waar ik indertijd een helft van had geoogst, nu was het behoorlijk veel meer en niet alleen aan de uiterste stamvoet maar ook iets hoger.

Het was de enige ontdekte groeiplaats, in tegenstelling tot 1988 toen de soort ook groeide op andere plekjes op kaal hout en op een liggende tak.

Verder viel het aantal soorten op Taxus een beetje tegen. In het verleden zaten er meer soorten. Het aantal soorten op Jeneverbes was daarentegen juist groter (zie Tabel 1). Waarschijnlijk is dat te danken aan het feit dat veel dikke Jeneverbestakken geheel of gedeeltelijk waren afgebroken. Het aantal takken met Kristalstertandjeszwam (*Resinicium bicolor*) was in beide periodes op Jeneverbes talrijk; een combinatie die ik verder, in 42 jeneverbesterreinen, alleen maar vond bij Ommen (Eerderveld) en bij Rijssen (Brekeld). De Penseeltandjeszwam (*Hyphodontia nesporei*) was in het verleden al talrijk op dood Taxushout (Bekendelle in 1988

Tabel 1. Vergelijking van de vondsten op Taxus en Jeneverbes in de jaren 1979 en 1988 met die in 2007. x = aanwezig, ! = talrijk.

	79-88	2007	79-88	2007
	Jenev.	Jenev.	Taxus	Taxus
<i>Amylostereum laevigatum</i>		x	x	x
<i>Botryobasidium subcoronatum</i>			x	
<i>Ceratobasidium cornigerum</i>		x		
<i>Cerocorticium confluens</i>		x	x	
<i>Dacrymyces stillatus</i>	x		x	
<i>Flagelloscypha minutissima</i>			x	
<i>Hyphodontia alutaria</i>		x		
<i>Hyphodontia nesporei</i>	x		x	x
<i>Orbilina luteorubella</i>			x	
<i>Pellidiscus pallidus</i>	x			
<i>Resinicium bicolor</i>	x !	x !		
<i>Rogersella sambuci</i>		x		
<i>Sistotrema brinkmannii</i>		x		
<i>Sistotrema efibulatum</i>		x		
<i>Trechispora cohaerens</i>				x
<i>Trechispora mollusca</i>	x			

meer dan 20 vondsten). Tegenwoordig zit deze soort op bijna elke dode naaldhoutstam en soms zelfs op dood loofhout. In de tabel is ook mooi te zien dat *Dacrymyces* in het natte seizoen gemakkelijker wordt gevonden dan in een droge meimaand.

Natuurlijk hebben we ook andere houtsoorten bekeken. Op Haagbeuk werd *Melogramma campylosporium* gevonden en op een toevallig in de berm gevonden tak van Ratelpopulier zat de Roze populierenschorszwam (*Peniophora polygonia*). Van de eerste vindt u een beschrijving in de Vries *et al.* (2006) op blz. 193. *Peniophora polygonia* is een stevig vuilroze korstje met een bultig uiterlijk dat uitsluitend op populieren voorkomt.

Over het hele weekend werden 130 soorten genoteerd en dat is in een droge lente geen slechte score.

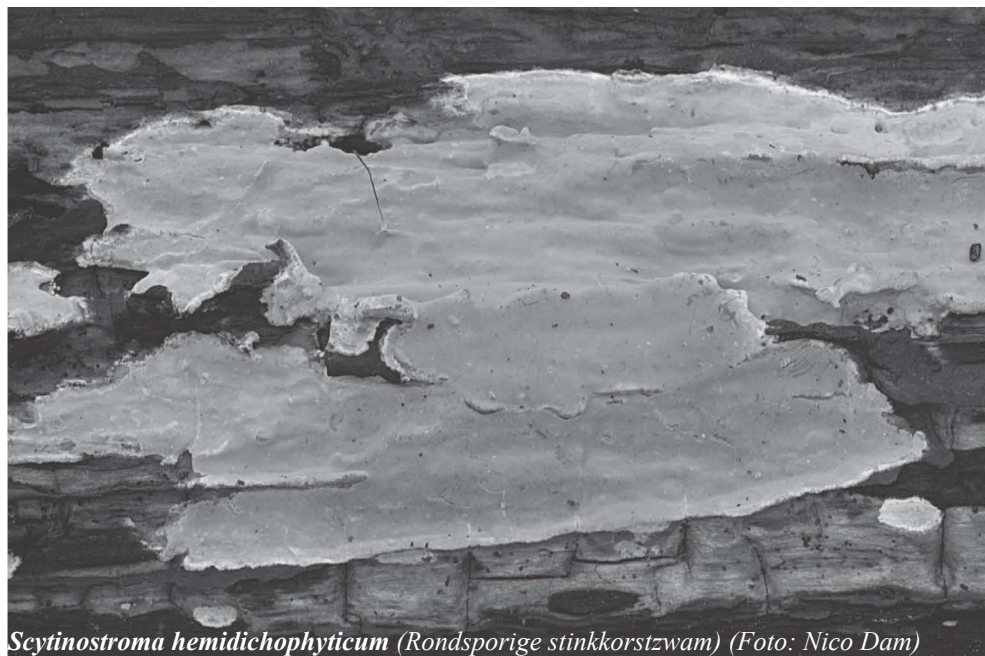
Het fijne van korstjes verzamelen is dat je niet alleen in het veld geniet maar ook thuis veel moois vindt. Het is gewoon twee maal feest en het weekend laat soms heel lange sporen achter.

Literatuur

Arnolds, E. & al. 1995. Overzicht van de Paddestoelen in Nederland. NMV

de Vries, B.W.L. & Kuypers, Th.W. 1990. Holzbewohnende Pilze auf Eibe (*Taxus baccata*). Zeitschr. Mykologie 56: 87–94

de Vries, B.W.L., Dam, N. & Wassink, H. 2006. Op stap met polderjongens. Coolia 49(4): 191–196.

Scytinostroma hemidichophyticum (Rondsporige stinkkorstzwam) (Foto: Nico Dam)

Plaat 5. *Cristinia rhenana*, uit een bosje bij Winterswijk. De inzet linksonder toont de (vluchtige) reactie met loog. (Foto: Hermien Wassink)

Plaat 6: De eerste Nederlandse vondst van *Phyllotopsis nidulans* (voorstel: Oranje schijnoesterzwam), in Amelisweerd. (Foto: Bert Tolsma)

Plaat 7: Jeneverbeskorstzwam (*Amylostereum laevigatum*), in Willinks Weust. (Foto: Henk Huijser)